

Co je to nařízení EU o výrobcích bez odlesňování a proč by vás to mělo zajímat?

Nařízení Evropské unie (EU) o výrobcích bez odlesňování (EUDR), které má být přijato na jaře 2023, zakazuje společností uvádět na trh EU výrobky, které souvisejí s odlesňováním a jsou nelegálně vyrobené. Rovněž bude nezákonné takové výrobky z EU vyvážet.

EUDR se vztahuje na dřevo, palmový olej, sóju, kávu, kakao, kaučuk a hovězí maso, jakož i na většinu výrobků z těchto komodit, jako jsou kůže, usně, čokoláda, dřevěné uhlí, papír a potišťovaný papír.¹

EUDR vstoupí v platnost dvacet dní po vyhlášení v Úředním věstníku EU, což se očekává přibližně v květnu 2023. Poté budou mít velké společnosti 18 měsíců na přípravu, než zákaz začne platit (malé společnosti budou mít 24 měsíců).

Klíčové prvky EUDR

Každá společnost, která dováží uvedené komodity nebo výrobky na trh EU² (nebo je z něj vyváží), musí vynaložit přiměřenou péči (tzv. due diligence), aby zajistila soulad s EUDR. Před uvedením jakéhokoli výrobku na trh EU musí společnost předložit prohlášení o náležitě péči - včetně údajů o společnosti, o výrobcích, kterých se to týká, o množství a zeměpisných polohách všech pozemků, na nichž byly komodity vyprodukovány - s tím, že neexistuje žádné - nebo jen zanedbatelné - riziko nedodržení předpisů.³

Proces kontroly přiměřené péče se skládá ze tří kroků:

1. Shromažďování informací o produktu, množství, zeměpisné poloze, legálnosti a odlesňování.
2. Provedení posouzení rizik (včetně zvážení přítomnosti původních obyvatel⁴ v zemi, regionu a oblasti produkce komodity, zda proběhly konzultace a spolupráce s původními obyvateli, zda existují pozemkové nároky a jak složitý je dodavatelský řetězec).
3. Zmírnění rizik (což může zahrnovat podporu drobných zemědělců při dodržování EUDR prostřednictvím budování kapacit a investic).

Společnosti musí jmenovat osobu odpovědnou za dodržování předpisů a nezávislou kontrolní funkci, která bude řídit riziko nedodržování předpisů.

Příslušný orgán, který bude jmenován v každém členském státě, bude při **kontrole** prohlášení společností a procesů kontroly přiměřené péče používat přístup založený na posouzení rizik. Každý rok zkontroluje dohodnuté procento společností a výrobků.

Proveří také společnosti, o nichž jim třetí strany poskytnou informace, včetně odůvodněných obav. Pokud se zjistí, že společnost nesplňuje požadavky, mohou být výrobky zabaveny, společnosti může být dočasně odepřen přístup na trh a/nebo jí mohou být uděleny pokuty.

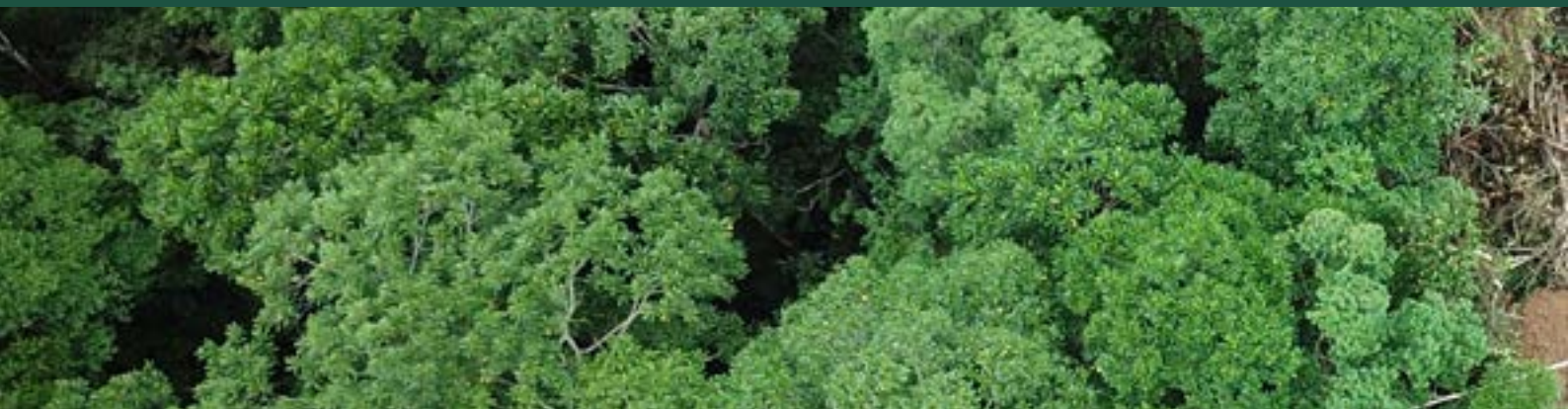
Země nebo jejich regiony budou **zařazeny do** standardní, nízkorizikové nebo vysoce rizikové kategorie. Dovoz ze zemí nebo regionů s vysokým rizikem bude mít vyšší procento zboží a společností kontrolovaných příslušnými orgány. Zboží i společnosti budou kontrolovány pouze u vysoce rizikových zemí. Viz níže.

1 - V příloze 1 EUDR jsou uvedeny všechny komodity a produkty.

2 - V této informaci používáme komodity a produkty zaměnitelně, čímž rozumíme jak komodity, tak produkty.

3 - Návrh prohlášení o náležitě péči je uveden v příloze 2 EUDR.

4 - EUDR se vztahuje na původní obyvatelstvo, nikoli na komunity v širším slova smyslu.

BUDOUCÍ ZMĚNY V OBLASTI PŮSOBNOSTI

Do jednoho roku od vstupu v platnost EU posoudí, zda by měla být oblast působnosti rozšířena z lesů na "lesy a ostatní zalesněnou půdu". Po dvou letech EU posoudí, zda rozšířit oblast působnosti o komodity⁵ a produkty se zvláštním zaměřením na kukuřici a biopaliva. V rámci této revize bude rovněž posouzeno, jak řešit úlohu finančního sektoru při odlesňování a zda by měly být přidány další ekosystémy, jako jsou travnaté plochy.

Po pěti letech bude provedeno hodnocení účinnosti EUDR a jejího dopadu na drobné zemědělce a místní komunity. Hodnocení zvaží potřebu a proveditelnost dalších nástrojů pro usnadnění obchodu a podporu nejméně rozvinutých zemí.

DEFINICE: LESY, ODLESŇOVÁNÍ A DEGRADACE LESŮ

Bez odlesňování "znamená, že komodity a produkty obsahují nebo byly krmeny pouze komoditami, které byly "vyprodukovány na půdě, která nebyla odlesněna po 31. prosinci 2020. Pokud jde o dřevo, znamená to, "že dřevo bylo vytěženo z lesa, aniž by došlo k jeho degradaci, po 31. prosinci 2020".

Odlesňováním se rozumí přeměna lesa na zemědělské využití. Těžba dřeva v koncesích proto nemůže být kvalifikována jako odlesňování - i když byla vykácena velká plocha. Těžba dřeva v koncesích by však mohla být kvalifikována jako degradace (viz níže).

Degradací se rozumí "strukturální změny lesních porostů, které mají podobu přeměny **primárních lesů nebo přirozeně se obnovujících lesů na lesní plantáže** nebo na jiné zalesněné pozemky a **přeměny primárních lesů na vysázené lesy.**"⁶

To zřejmě znamená, že přeměna přirozeně se obnovujících lesů na vysázené lesy by nebyla považována za degradaci. Důsledky, konkrétně pro sekundární tropické, temperátní a boreální lesy je třeba posoudit. Definice degradace bude znovu posouzena po pěti letech.

SROVNÁVÁNÍ, KONTROLY A TRESTY

Země nebo nižší než národní jurisdikce budou hodnoceny jako země s vysokým, nízkým nebo standardním rizikem odlesňování. Hodnocení rizikovosti bude založeno především na třech hodnotících kritériích (míra odlesňování, míra rozšiřování zemědělství a trendy v produkci), ale mohou zahrnovat i závazky země nebo regionu v oblasti klimatu, úroveň transparentnosti a existence nebo dodržování zákonů na ochranu lidských a zvykových práv.

Ve vysoce rizikových zemích musí být každoročně zkontrolováno devět procent hospodářských subjektů a devět procent množství každého příslušného výrobku. U zemí se standardním rizikem musí být kontrolována tři procenta hospodářských subjektů a v zemích s nízkým rizikem musí být zkontrolováno nejméně jedno procento hospodářských subjektů. Příslušné orgány by měly zajistit, aby každá příslušná komodita splňovala požadované procento kontrol.

Společnostem, které porušují EUDR, může být uložena pokuta ve výši nejméně čtyř procent jejich celkového ročního obrátu v celé EU za účetní rok předcházející rozhodnutí o uložení pokuty a jejich výrobky budou zabaveny. Mohou být rovněž požádány o úhradu nákladů příslušného orgánu.

MONITORING

Společnosti musí každoročně zveřejnit "co nejširší zprávu" o svém systému náležité péče s popisem výrobků, množství a země/oblasti původu, jakož i závěry posouzení rizik a případná přijatá opatření k jejich zmírnění. V rámci svého hodnocení rizik musí popsat "proces konzultací s domorodými obyvateli, místními komunitami a dalšími držiteli zvykových práv nebo případně s příslušnými organizacemi občanské společnosti, které jsou přítomny v oblasti produkce příslušných komodit a produktů". Členské státy budou povinny každoročně do 30. dubna zveřejnit informace o tom, jak EUDR uplatňují, včetně počtu a výsledků provedených kontrol, množství příslušných zkontrolovaných

⁵ Ostatní zalesněnou půdou se rozumí půda neklasifikovaná jako převážně zemědělsky nebo městsky využívaná. Les o rozloze větší než 0,5 hektaru, se stromy vyššími než pět metrů a s pokryvností korun stromů od pěti do deseti procent nebo se stromy schopnými dosáhnout těchto prahových hodnot na místě, nebo s kombinovanou pokryvností keřů, křovin a stromů vyšší než 10 procent, s výjimkou půdy, která je převážně zemědělsky nebo urbanisticky využívána.

⁶ Lesní plantáž se rozumí intenzivně obhospodařovaný vysázený les, který po dosažení dospělosti splňuje všechna následující kritéria: jeden nebo dva druhy, rovnoměrná věková třída a pravidelné rozestupy. Vysázeným lesem se rozumí les tvořený převážně stromy založenými výsadbou a/nebo záměrným výsevem, pokud se předpokládá, že vysázené nebo vyseté stromy budou v dospělosti tvořit více než 50 % porostní zásoby.

Foto: Tropické lesy na Borneu v Malajsii byly zničeny, aby uvolnily místo plantážím palmy olejně.

výrobků a případů nesouladu. Evropská komise bude povinna každoročně do 30. října zveřejňovat přehled napříč EU na základě zpráv členských států. Komise na svých internetových stránkách zveřejní seznam všech porušení EUDR s uvedením příslušné společnosti, data, činnosti, povahy a (případně) uložených sankcí.

LIDSKÁ PRÁVA

Příslušné výrobky/zboží dovážené do EU nebo vyvážené z EU musí být v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy, nikoli s mezinárodními právními předpisy a normami. Mnoho nevládních organizací požadovalo, aby EUDR vyžadovalo, aby země dodržovaly mezinárodní právo, protože to by mohlo zajistit lepší ochranu vlastnických práv komunit. Definice "příslušné právní předpisy země produkce" však výslovně uvádí, že zahrnuje "lidská práva chráněná mezinárodním právem" a "zásadu [svobodného předchozího a informovaného souhlasu] FPIC, včetně té, která je stanovena v [Deklaraci OSN o právech domorodého obyvatelstva] UNDRIP".

Kromě toho musí společnosti při hodnocení rizik zohlednit: "přítomnost domorodých obyvatel v zemi, regionu a oblasti výroby příslušné komodity"; "konzultace a spolupráci v dobré víře s domorodým obyvatelstvem v zemi, regionu a oblasti produkce příslušné komodity" a "existenci řádně odůvodněných nároků původních obyvatel na základě objektivních a ověřitelných informací o využívání nebo vlastnictví oblasti využívané pro účely produkce příslušné komodity."

V rámci srovnávacího hodnocení zemí se rovněž navrhuje, aby se při hodnocení zohlednilo, "zda daná země transparentně zpřístupňuje příslušné údaje, a případně existence, dodržování nebo účinné prosazování zákonů na ochranu lidských práv, práv původních obyvatel, místních komunit a dalších držitelů zvykových práv."

PŘÍSTUP KE SPRÁVEDLNOSTI

EUDR stanoví, že každá osoba nebo společnost s dostatečným zájmem (podle vnitrostátního práva členského státu) má přístup ke správním, nebo soudním řízením, aby přezkoumala zákonnost rozhodnutí, aktů a opatření, která byla vydána v souladu s právními předpisy členského státu nebo nečinnost příslušných orgánů podle EUDR. EUDR však nepředpokládá přístup k právním prostředkům k dosažení nápravy nebo odškodnění osob nebo komunity, které byly poškozeny. Podstatné obavy lze v případě potřeby předložit anonymně příslušnému orgánu, který musí na vznesené obavy odpovědět do 30 dnů.

MALÉ FIRMY

EUDR začíná prohlášením, že "při získávání produktů by se mělo vyvinout přiměřené úsilí, aby se výrobcům, zejména drobným pěstitelům, zaplatila spravedlivá cena, která by umožnila dostatečný příjem na živobytí a účinně řešila chudobu jako hlavní příčinu odlesňování". Jediné ustanovení o drobných pěstitelích v samotném textu je však v rámci zmírňování rizik - jako součást procesu náležité péče - kde se navrhuje, aby společnosti zahrnuly úsilí o podporu jejich dodavatelů, zejména drobných zemědělců, při dodržování EUDR prostřednictvím budování kapacit a investic, což však zůstává dobrovolné a ne povinné. První úplná revize EUDR po pěti letech zhodnotí jeho dopad na drobné zemědělce.

PROSAZOVÁNÍ PRÁVA, SPRÁVA A OBCHOD V LESNICTVÍ (FLEGT)

Licence FLEGT budou uznány jako důkaz legálnosti, nikoli však jako důkaz, že položka není předmětem odlesňování. Ačkoli dřevo z Indonésie, na které byla vydána licence FLEGT, bude automaticky považováno za legální, i tak budou hospodářské subjekty prokazovat postup s náležitou péčí i to, že dřevo nepochází z odlesňování.

CERTIFIKACE

EUDR upozorňuje, že certifikační nebo jiné systémy ověřené třetí stranou lze použít pouze jako zdroj informací v rámci postupu posuzování rizik; nelze je použít jako náhradu odpovědnosti provozovatele za provedení náležitě péče.

DALŠÍ OPATŘENÍ K ŘEŠENÍ HLAVNÍCH PŘÍČIN ODLESŇOVÁNÍ

Ačkoli EUDR může pomoci vyjasnit dodavatelské řetězce EU, nebude producentské země motivovat k řešení hlavních příčin odlesňování, včetně špatné správy lesů a nejasné držby půdy. K vyřešení tohoto problému byla Komise požádána, aby "vypracovala komplexní strategický rámec EU pro [partnerství s producentskými zeměmi] a zvažila mobilizaci příslušných nástrojů EU".

EUDR rovněž požaduje, aby se Komise zapojila do koordinovaného přístupu s producentskými zeměmi a jejich částmi prostřednictvím stávajících a budoucích partnerství k řešení hlavních příčin odlesňování. "Partnerství a mechanismy spolupráce mohou mimo jiné zahrnovat strukturované dialogy, správní ujednání a stávající dohody nebo jejich ustanovení, jakož i společné plány, které umožní přechod na zemědělskou produkci, jež usnadní dodržování požadavků tohoto nařízení, přičemž zvláštní pozornost bude věnována potřebám původních obyvatel, místních komunit a drobných zemědělců a bude zajištěna účast všech zúčastněných subjektů."

Konečně článek o referenčním srovnávání vyžaduje, aby Komise vedla zvláštní dialog se všemi zeměmi, které jsou vysoce rizikové nebo u nichž hrozí, že budou takto klasifikovány, s cílem snížit úroveň jejich rizika.

ZÁVĚR

EUDR má potenciál výrazně omezit roli, kterou spotřeba EU hraje při odlesňování a porušování vlastnických práv komunit. Vše však závisí na provádění a prosazování. Rozhodující bude posílit postavení drobných zemědělců, aby je požadavky na zeměpisnou polohu a sledovatelnost neohrožovaly. Procesy posuzování rizik a srovnávání musí náležitě posoudit, zda jsou vlastnická práva domorodých obyvatel a místních společenství respektována.

Stejně tak je důležité, aby příslušné orgány měly k dispozici dostatečné zdroje, podporu a pokyny pro řádný výkon své práce.

Aby EU skutečně pomohla zastavit odlesňování, musí vypracovat smysluplné dohody o partnerství s producentskými zeměmi, které budou zahrnovat všechny zúčastněné strany a držitele práv. Tyto dohody musí zahrnovat společně vypracované plány, které vytvoří příznivé prostředí,lepší správu, budou řešit odlesňování a respektovat práva. Jak určila EU v roce 2019,⁷ zásadní bude rovněž úzká spolupráce se spotřebitelskými trhy, jako jsou Spojené státy, Čína a Indie.

Například z Amazonie se do České republiky dováží nejvíce dřevo, za nímž následuje kakao a kakaové výrobky. V rámci spotřeby produktů, pocházejících z oblasti Amazonie, patří Česku 17. příčka ze zemí EU. To odpovídá asi 2800 hektarům odlesněné plochy ročně.

Z produktů, na něž se vztahuje EUDR, se v Česku průměrně spotřebuje na osobu asi 5,2 kg kakaa a kakaových výrobků, 3,2 kg kávy a dokonce cca 2 litry palmového oleje. Navíc se do České republiky ročně importuje asi 300 tisíc tun

sójových pokrutin a 25 tisíc tun sójových bobů. Tato krmiva se však do Česka dostávají zprostředkovaně z jiných zemí EU. Zda-li tato sója byla vypěstována udržitelně anebo naopak na nově odlesněné půdě, se dá zjistit velmi obtížně.

Z těchto důvodů je důležitá legislativa, která chrání lesy a pralesy před deforestací na národní a evropské úrovni. Zajímáme se proto o původ výrobků a požadujeme, aby při jejich produkci nedocházelo k deforestaci a destrukci původních ekosystémů.

⁷ Sdělení EU z roku 2019 «Zintenzivnění opatření k řešení odlesňování» - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1565272554103&uri=CELEX:52019DC0352>

Fern
Rue d'Edimbourg 26,
1050 Brussels, Belgium
www.fern.org

Ekumenická akademie, z. s.
Kancelář: Sokolovská 327/29
186 00 Praha 8 - Karlín
ekumakad.cz, [fb: ekumakad](https://fb.com/ekumakad)

